

EUROPEAN COURT OF HUMAN RIGHTS
COUR EUROPÉENNE DES DROITS DE L'HOMME

İKİNCİ BÖLÜM

Z.A. VE K.S./TÜRKİYE

(Başvuru no. 36449/17)

KARAR

3. madde (esas yönü) • Birinci başvuranın kabul ve barınma merkezindeki tutulma koşullarının aşağılayıcı muamele teşkil etmesi.
5. maddesinin 1. fıkrası • Birinci başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakılması • İlk tutulmanın kanunda öngörülen usule uygun olmaması • Adli serbest bırakma kararından sonra tutulmanın keyfi olması

Yazı İşleri Müdürlüğü tarafından hazırlanmıştır. Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır.

STRAZBURG

5 Mayıs 2026

İşbu karar, Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrasında öngörülen koşullar çerçevesinde kesinleşecektir. Bazı şekli değişikliklere tabi tutulabilir.

© T.C. Adalet Bakanlığı, 2026. Bu gayriresmî çeviri, Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığı tarafından yapılmış olup, Mahkeme açısından bağlayıcılığı bulunmamaktadır. Bu çeviri, davanın adının tam olarak belirtilmiş olması ve yukarıdaki telif hakkı bilgisiyle beraber olması koşulu ile Adalet Bakanlığı, İnsan Hakları Dairesi Başkanlığına atıfta bulunmak suretiyle ticari olmayan amaçlarla alıntılanabilir.

Z.A. ve K.S./Türkiye davasında,

Başkan
Arnfinn Bårdsen,
Hâkimler,
Saadet Yüksel,
Jovan Ilievski,
Péter Paczolay,
Stéphane Pisani,
Juha Lavapuro,
Hugh Mercer
ve *Bölüm Yazı İşleri Müdürü* Andrea Tamietti'nin katılımıyla Daire olarak toplanan Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (İkinci Bölüm);

Kırgızistan vatandaşı Z.A. ile Rusya vatandaşı K.S.nin ("başvuranlar"), 17 Nisan 2017 tarihinde, Türkiye Cumhuriyeti aleyhine, İnsan Hakları ve Temel Özgürlüklerin Korunmasına ilişkin Sözleşme'nin ("Sözleşme") 34. maddesi uyarınca Mahkemeye yapmış olduğu başvuruyu (no. 36449/17),

Sözleşme'nin 3. maddesi ile 5. maddesinin 1, 2, 4 ve 5. fıkraları kapsamındaki şikâyetler ile Sözleşme'nin 3. maddesiyle bağlantılı olarak 13. maddesi kapsamındaki şikâyetlerin Türk Hükümetine ("Hükümet") bildirilmesi ve başvurunun geri kalan kısmının kabul edilemez olduğunun beyan edilmesi kararını,

Mahkemenin I/İsveç (no. 61204/09, §§ 40-46, 5 Eylül 2013) ve A.B. ve diğerleri/Fransa (no. 11593/12, § 5, 12 Temmuz 2016) davalarındaki tespitleri dikkate alınarak, bu başvurunun Rusya Federasyonu'na bildirilmemesine ilişkin kararı,

Başvuranların adlarının açıklanmamasına ilişkin kararı,

Tarafların görüşlerini dikkate alarak,

24 Mart 2026 tarihinde yapılan kapalı müzakerelerin ardından, aynı tarihte kabul edilen aşağıdaki kararı vermiştir:

GİRİŞ

1. Başvuru, göç işlemleri kapsamında başvuranların yaklaşık sırasıyla beş ve dört ay boyunca çeşitli merkezlerde tutulmalarının hukuka aykırı olduğu iddiası ile tutulma koşullarına ilişkindir.

OLAY VE OLGULAR

2. Kırgızistan vatandaşı Z.A. ("birinci başvuran") ile Rusya vatandaşı K.S. ("ikinci başvuran"), sırasıyla 1973 ve 1988 doğumlu olup Bilecik ve Yalova'da ikamet etmektedir. Başvuranlar, İstanbul Barosuna bağlı Avukat A. Yılmaz tarafından temsil edilmiştir.

3. Hükümet ise o dönemde kendi görevlisi olan Türkiye Cumhuriyeti Adalet Bakanlığı İnsan Hakları Dairesi Başkanı Hacı Ali Açıkgül tarafından temsil edilmiştir.

4. Tarafların sunduğu bilgi ve belgeler ile Anayasa Mahkemesinin 22 Eylül 2016 tarihli kararında yer alan tespitlere (aşağıda bk. 22-23. paragraflar) göre olaylar aşağıdaki şekilde özetlenebilir.

I. BİRİNCİ BAŞVURANIN (Z.A.) TÜRKİYE'YE GİRİŞİ VE MÜTEAKİP OLARAK ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMASI

5. Birinci başvuran, dini ve siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrama riski bulunduğu iddiasıyla Tacikistan'dan ayrılmış ve daha sonra Türkiye'ye gelmiştir.

6. Birinci başvuran, 7 Nisan 2014 tarihinde, Sakarya'daki bir hastanede tedavi görmekte olan Suriye vatandaşı bir kişiye refakat ettiği sırada, geçerli kimlik belgelerine sahip olmaması nedeniyle yakalanmıştır. Ardından polis tarafından Sakarya Emniyet Müdürlüğü Yabancılar Şube Müdürlüğüne götürülmüştür.

7. Birinci başvuran, 8 Nisan 2014 tarihinde yetkili makamlara uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. O tarihte yürürlükte olan usul uyarınca, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine ("BMMYK") kayıt işlemlerini tamamlayabilmesini sağlamak amacıyla kendisine 15 Nisan 2014 tarihine kadar geçerli bir yol izin belgesi verilmiştir. Başvuran aynı gün serbest bırakılmıştır.

8. Birinci başvuran, 14 Nisan 2014 tarihinde, yukarıda belirtilen yol izin belgesinin süresi dolmadan önce, BMMYK'ya yaptığı başvuruya ilişkin belgeleri sunarak yeniden Sakarya Emniyet Müdürlüğüne başvurmuştur. Söz konusu belgeleri ibraz etmesinin ardından, hakkında mevcut bulunan ülkeye giriş yasakları nedeniyle gözaltına alınmıştır.

9. Birinci başvuran, 14 Nisan 2014 ile 17 Nisan 2014 tarihleri arasında, bir Geri Gönderme Merkezine nakledilmeyi beklerken Sakarya Emniyet Müdürlüğünün binasında tutulmuştur. 17 Nisan 2014 tarihinde Kocaeli Yabancılar Geri Gönderme Merkezine ("Kocaeli Geri Gönderme Merkezi") nakledilmiştir. Kocaeli Valiliği tarafından düzenlenen idari gözetim kararı 18 Nisan 2014 tarihinde birinci başvurana tebliğ edilmiştir.

10. Birinci başvuran, belirtilmeyen bir tarihte ikinci bir uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. 13 Mayıs 2014 tarihinde talebinin Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından reddedildiği birinci başvurana bildirilmiştir. Birinci başvuran bu karara itiraz etmiştir.

11. Birinci başvuran, 2014 yılının Mayıs ayında, ancak en geç 13 Mayıs 2014 tarihinde, Adana Kabul ve Barınma Merkezine nakledilmiştir.

12. Birinci başvuran, belirtilmeyen bir tarihte Adana Sulh Ceza Hâkimliği önünde tutulmasına itiraz etmiştir. Sulh Ceza Hâkimliği, 25 Temmuz 2014 tarihinde itirazı kabul etmiş ve idari gözetimin devamına ilişkin herhangi bir uzatma kararı verilmediği gerekçesiyle birinci başvuranın serbest bırakılmasına karar vermiştir.

13. Birinci başvuran, 22 Ağustos 2014 tarihinde Bilecik'e götürülmüş ve ertesi gün serbest bırakılmıştır.

II. İKİNCİ BAŞVURANIN (K.S.) TÜRKİYE'YE GİRİŞİ VE MÜTEAKİP OLARAK ÖZGÜRLÜĞÜNDEN YOKSUN BIRAKILMASI

14. İkinci başvuran, dini ve siyasi görüşleri nedeniyle zulme uğrama riski bulunduğu iddiasıyla Rusya'dan ayrılmıştır ve iddiaya göre Rus güvenlik güçleri tarafından aranmaktadır.

15. İkinci başvuran, 6 Mart 2014 tarihinde ikamet izni başvurusunda bulunmak üzere Yalova Emniyet Müdürlüğüne gitmiştir. Hakkında ülkeye giriş yasağı bulunduğunu gösteren kayıtların tespit edilmesi üzerine yakalanmıştır. Ardından Yalova Emniyet Müdürlüğünde idari gözetim altına alınmıştır.

16. İkinci başvuran, 14 Mart 2014 tarihinde uluslararası koruma başvurusunda bulunmuştur. Söz konusu başvuru, 28 Mart 2014 tarihinde Yalova Valiliği tarafından reddedilmiştir. İkinci başvuran bu karara itiraz etmiştir. İtirazı da reddedilmiştir. Bunun üzerine nihai kararın iptali istemiyle idare mahkemelerinde iptal davası açmıştır.

17. İkinci başvuran, 15 Mayıs 2014 tarihinde Adana Kabul ve Barınma Merkezine nakledilmiştir.

18. İkinci başvuran, 11 Haziran 2014 tarihinde Yalova Sulh Ceza Hâkimliğinden serbest bırakılmasını talep etmiştir. Söz konusu mahkeme, 18 Haziran 2014 tarihli kararıyla, ikinci başvuranın idari gözetiminin sona ermiş olduğunu belirterek karar verilmesine yer olmadığına karar vermiştir. Ardından ikinci başvuran bu kez Adana Sulh Ceza Hâkimliğine yeniden serbest bırakılma talebinde bulunmuştur. Söz konusu mahkeme, 27 Haziran 2014 tarihinde yetkisizlik nedeniyle talebi reddetmiştir. İkinci başvuranın itirazı üzerine bu karar kaldırılmış ve 31 Temmuz 2014 tarihinde serbest bırakılmasına karar verilmiştir.

19. İkinci başvuran, 22 Ağustos 2014 tarihinde Çankırı'ya götürülmüş ve ertesi gün serbest bırakılmıştır.

III. ANAYASA MAHKEMESİ ÖNÜNDEKİ YARGILAMALAR

20. Başvuranlar, 22 Eylül 2014 tarihinde Anayasa Mahkemesine birlikte bireysel başvuruda bulunmuşlardır.

21. Birinci başvuran, Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda, tutulmasına ilişkin olayları açıklamış ve sığınma talebine ilişkin elindeki belgeler ile tutulduğu çeşitli merkezlerde yürütülen idari işlemlere ilişkin belgeleri sunmuştur. Birinci başvuran, öz olarak, Sakarya Emniyet Müdürlüğündeki, Kocaeli Geri Gönderme Merkezindeki (yukarıda bk. 9. paragraf) ve Adana Yabancılar Kabul ve Barınma Merkezindeki ("Adana Kabul ve Barınma Merkezi" – yukarıda bk. 11. paragraf) tutulma koşullarının yetersizliğinden şikâyet etmiştir. İkinci başvuran da benzer şekilde, Yalova Emniyet Müdürlüğünde ve Adana Kabul ve Barınma Merkezinde (yukarıda bk. 15 ve 17. paragraflar) insanlık dışı ve aşağılayıcı olduğu iddia edilen koşullarda tutulduğunu ileri sürmüştür. Başvuranlar ayrıca, yukarıda belirtilen tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerini ileri sürebilecekleri etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığını iddia etmişlerdir. Başvuranlar bunun yanı sıra, idari gözetim altına alınmalarının hukuka aykırı olduğunu ileri sürerek; tutulmalarının nedenlerinin kendilerine derhal bildirilmediğinden, özgürlüklerinden yoksun bırakılmalarının hukuka uygunluğunun kısa süre içinde bir mahkeme tarafından incelenmesi haklarının ihlal edildiğinden ve iddia ettikleri hukuka aykırı tutulma nedeniyle tazminat alma konusunda etkili ve uygulanabilir bir hakka sahip olmadıklarından şikâyet etmişlerdir.

22. Anayasa Mahkemesi, 22 Eylül 2016 tarihinde başvuranların davasına ilişkin kararını vermiştir.

A. Birinci Başvuran

23. Birinci başvuranın şikâyetleri, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanıldığı gerekçesiyle kabul edilemez bulunmuştur. Anayasa Mahkemesi kararının ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

"**A. Olaylar**

46. (...) Bunun üzerine başvurucu 2014 yılının Mayıs ayında bilinmeyen bir günde (en geç 13 Mayıs 2014 tarihinde) Adana Kabul ve Barınma Merkezine sevk edilmiştir. (...)

B. Değerlendirme

(...)

84. Başvurucu Sığınmacı olması nedeniyle İçişleri Bakanlığı tarafından Sakarya iline yerleştirildiğini, her hafta düzenli olarak Yabancılar Şube Müdürlüğüne imza verdiğini, 7 Mayıs 2014 günü polise imza vermek ve ikamet izni almak için gittiğinde herhangi bir sebep gösterilmeden gözaltına alındığını, on üç gün Sakar Emniyet Müdürlüğünde tutulduktan sonra bir ay Kocaeli Emniyet Müdürlüğünde tutulduğunu, sonrasında Adana GGM'ye gönderildiğini, Sakarya ve Kocaeli Emniyet Müdürlüklerinde tutulduğunu iddia ettiği süreler zarfında açık havaya çıkarılmadığını ileri sürmektedir.

85. Ancak Sakarya İl Emniyet Müdürlüğünün 7 Mart 2016 tarihli yazısı incelendiğinde; başvurucunun 7 Nisan 2014 tarihinde, Sakar ilindeki bir hastanede Suriye uyruklu bir yabancının yanında refakatçi olarak bulunduğu esnada üzerinde kimliği ve pasaportu olmadığının tespit edilmesi üzerine ilgili kolluk görevlilerince Yabancılar Şube Müdürlüğüne teslim edildiği, 8 Nisan 2014 tarihinde sığınma talebinde bulunduğu, bunun üzerine kendisi için BMMYK'ya kayıt işlemleri için 8 Nisan 2014 ila 15 Nisan 2014 tarihleri arasında yol izin belgesi düzenlendiği ve yine 8 Nisan 2014 tarihinde salıverildiği, anılan yol izin süresi bitmeden 14 Nisan 2014 tarihinde Sakarya Emniyet Müdürlüğüne yeniden müracaat eden başvurucunun, BMMYK'ya müracaat ettiğine dair belgeyi sunduğu, bu sırada başvurucunun hakkındaki tahdit kayıtları nedeniyle alıkonulduğu ve Göç İdaresi Genel Müdürlüğünün (...) Kocaeli Geri Gönderme Merkezine sevk edilmesinin istendiği, Bunun için 14 Nisan 2014 ile 17 Nisan 2014 tarihleri arasında 'misafir olarak' büroda bekletildiği ve 17 Nisan 2014 tarihinde Kocaeli Geri Gönderme Merkezine sevk edildiği anlaşılmıştır.

86. Görüldüğü üzere olaylar, başvurucunun iddia ettiği gibi cereyan etmemiştir. Başvurucu, olayların en başında Yabancılar Şube Müdürlüğüne asıl getiriliş sebebinin kimlik veya pasaport ibraz edememesi olduğunu gizlemiş ve anılan sürece ilişkin tarihleri tamamen farklı bildirmiştir. Diğer yandan başvurucu, Sakarya Emniyet Müdürlüğünde on üç gün tutulduğunu ifade etmesine rağmen bu sürenin yaklaşık olarak toplam üç gün olduğu anlaşılmıştır.

87. Bireysel başvuru incelemesinin sonucuna doğrudan etkisi olan ve idare tarafından dayanakları ile birlikte sunulan bilgilerin incelenmesi sonucunda ortaya çıkarılan yukarıdaki eksik ve yanıltıcı bilgiler, mazur görülebilir nitelikte insani bir hata veya hak arama çabasına baglı bir zorlama olarak görülemez. Başvurucunun bu tutumunun bireysel başvuru hakkı kapsamında değerlendirilmesi mümkün olmayıp başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak kabulü gerekir.

88. Açıklanan nedenle başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle reddine karar verilmesi gerekir.

89. Başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle (...) başvurucu aleyhine takdiren 500 TL disiplin para cezasına hükmedilmesi gerekir."

B. İkinci Başvuran

24. İkinci başvuranın Yalova Emniyet Müdürlüğündeki tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerinin, açıkça dayanaktan yoksun bulunarak kabul edilemez olduğuna karar verilmiştir. Kararın ilgili kısımları aşağıdaki gibidir:

"(...) 99. Başvurucu, 6 Mart 2014 ila 14 Mayıs 2014 tarihleri arasında tutulduğunu iddia ettiği Yalova Emniyet Müdürlüğü Nezarethanesindeki (...) tutma koşulları hakkında herhangi bir somut açıklama sunmamış olup, başvuru formunda 'Yalova'ya ilişkin yukarıda belirttiğimiz fiziksel koşulların benzerlerini yaşadığından' ifadelerine yer vermiştir. Başvurucu, tutulduğu nezarethanede hangi konularda zorluk ve yoksunluklarla karşılaştığını açıklamak yerine, hiçbir çerçeve çizmeksizin başka yerlerdeki fiziksel koşullara atıf yapmıştır. Bu durum, bireysel başvurunun bu kısmının incelenmesini oldukça zorlaştırmaktadır. Bu nedenle, ihlal iddiası ve bu iddianın temelindeki olguların ispatına ilişkin yeterli açıklamalarda bulunmayan başvurucunun, iddiasını kanıtlayamadığı sonucuna ulaşılmıştır.

100. Açıklanan nedenlerle başvurunun bu kısmının (...) açıkça dayanaktan yoksun olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesi gerekir."

25. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, ikinci başvuranın Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki (15 Mayıs 2014 - 23 Ağustos 2014 tarihleri arasında – yukarıda bk. 17-19. paragraflar) tutulma koşullarını incelemiş ve temel olarak o dönemde açık havada egzersiz yapmaya getirilen kısıtlamalara

ilişkin iddialarını değerlendirmiştir. Anayasa Mahkemesi ilk olarak, ilgili makamların, "mümkün olduğu ölçüde" her gün açık havada egzersiz yapılmasına imkân tanınmasına yönelik bir politikanın bulunduğuna ilişkin beyanlarını dikkate almıştır. Ancak, sonuç olarak, uygulamada tutulan kişilere sağlanan açık havada egzersiz imkânının gerçek sıklığını ve süresini ortaya koyan somut ve yeterli delillerin bulunmadığını gözlemlemiştir. Anayasa Mahkemesi, Avrupa İşkencenin ve İnsanlık Dışı veya Aşağılayıcı Muamele ya da Cezanın Önlenmesi Komitesinin günde en az bir saat açık havada egzersiz yapılması yönündeki standartlarına atıfta bulunarak, yetkili makamların bu asgari gerekliliği yerine getirmemesinin ikinci başvuranın tutulma koşullarını insan onuruyla bağdaşmayan muamele oluşturacak ölçüde ağır hale getirdiği sonucuna varmıştır.

26. Anayasa Mahkemesi, yerleşik içtihadına atıfla, idari gözetim altındaki yabancı uyruklu kişilerin tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerini ileri sürebilecekleri etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını, bu eksikliğin Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nun ("6458 sayılı Kanun" – aşağıda bk. 29. paragraf) yürürlüğe girmesinden önce de sonra da devam ettiğini tespit etmiştir. Bu içtihattan ayrılmayı gerektiren herhangi bir neden bulunmadığını belirterek, Anayasa Mahkemesi ikinci başvuranın da 15 Mayıs 2014 ile 23 Ağustos 2014 tarihleri arasındaki tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerini ileri sürebileceği etkili bir hukuk yolundan yoksun bırakıldığı sonucuna varmıştır.

27. İkinci başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ilişkin şikâyetleri bakımından ise Anayasa Mahkemesi, tutulmasının hukuka uygunluğu ve buna ilişkin usuli güvenceler yönünden çeşitli ihlaller tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, bu ihlaller temelinde ikinci başvurana manevi tazminat olarak 10.000 Türk lirası (ilgili tarihte yaklaşık 3.000 avroya karşılık gelmektedir) ödenmesine hükmetmiştir.

İLGİLİ YASAL ÇERÇEVE VE UYGULAMA

I. İÇ HUKUK VE UYGULAMA

28. 6458 sayılı Kanun'un yürürlüğe girmesinden önceki ilgili iç hukuk ve uygulamaya ilişkin açıklamalar, *Abdolkhani ve Karimnia/Türkiye* (no. 30471/08, §§ 31-43, 22 Eylül 2009) kararında yer almaktadır.

29. 6458 sayılı Kanun, 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Söz konusu Kanun'un, geri gönderilinceye kadar yabancı uyruklu kişilerin idari gözetim altına alınmasını ve idari gözetim kararlarının yargısal denetimini düzenleyen hükümlerine ilişkin ayrıntılı açıklamalar, *G.B. ve diğerleri/Türkiye* (no. 4633/15, §§ 44-45, 17 Ekim 2019) ve *Yapuquan/Türkiye* ((k.k.), no. 70333/16 ve 160/18, § 43, 20 Eylül 2022) kararlarında yer almaktadır.

30. Anayasa Mahkemesine bireysel başvuru usulüne ilişkin olarak, Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nün 60. maddesinin 2. fıkrası, başvuru formunun okunaklı olması ve başvurunun esasına yönelik özlü bilgileri içerir şekilde hazırlanması gerektiğini öngörmektedir. Başvuru formunun, ekleri hariç olmak üzere, on sayfayı aşması halinde, olayların özetini içeren ayrıca hazırlanmış kısa bir metnin de başvuruya eklenmesi gerekmektedir.

31. Türkiye İnsan Hakları ve Eşitlik Kurumu ("TİHEK") – İşkenceye ve Diğer Zalimane, İnsanlık Dışı veya Onu Kırıcı Muamele veya Cezaya Karşı Birleşmiş Milletler Sözleşmesine Ek İhtiyari Protokol uyarınca belirlenen ulusal önleme mekanizması – 13 Temmuz 2021 tarihinde Kocaeli Gündoğdu Geri Gönderme Merkezine habersiz bir izleme ziyareti gerçekleştirmiştir. Daha sonra 4 Ocak 2022 tarihinde yayımlanan rapora (no. 2022/04) göre, bu yeni merkez resmen 27 Aralık 2017 tarihinde faaliyete geçmiş ve yabancı uyruklu kişileri kabul etmeye başlamıştır.

II. ANAYASA MAHKEMESİ İÇTİHADI

A. 9 Ocak 2014 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı

32. Anayasa Mahkemesi, *Veli Özdemir* (no. 2013/276) kararında, bireysel başvuru mekanizması kapsamında, başvuranların davalarının olgusal koşullarına ilişkin iddialarını temellendirmek ve Anayasa hükümlerinin iddia edilen ihlallerine ilişkin hukuki gerekçelerini ilgili tüm delilleri sunmak suretiyle ortaya koymakla yükümlü olduklarını açıklığa kavuşturmuştur. Bu amaçla başvuranların, bireysel başvuru formuna, itiraz edilen işlem veya ihmallere ilişkin ayrıntılı bir açıklamayı, dayanılan hak veya özgürlüğü, dayanılan Anayasa hükümlerini, iddia edilen ihlalin gerekçelerini ve mevcut ilgili tüm belgeleri eklemeleri gerekmektedir. Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında 6216 sayılı Kanun ("6216 sayılı Kanun") ile Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü uyarınca söz konusu mahkeme, başvurudaki şekli eksikliklerin giderilmesini veya eksik belgelerin tamamlanmasını isteyebilmektedir. Bu şekli şartlar, usulüne uygun şekilde doldurulmamış başvuru formları ile yalnızca başvuru formunda açıkça atıf yapılan eksik belge veya bilgilerle sınırlıdır. Ayrıca başvuranların, belirli belgelerin neden ellerinde bulunmadığına ilişkin ikna edici bir açıklama yapmaları halinde, Anayasa Mahkemesi bu belgeleri ilgili yetkili makamlardan isteyebilmektedir. Bu şartlara uyulmaması, başvurunun açıkça dayanaktan yoksun olduğu gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar verilmesine yol açabilmektedir.

B. 30 Kasım 2017 Tarihli Anayasa Mahkemesi Kararı

33. Anayasa Mahkemesi, *B.T.* (no. 2014/15769) Genel Kurul kararında önceki içtihadından ayrılmıştır. Önceki yaklaşımına göre Anayasa Mahkemesi, idare mahkemelerinde açılacak tam yargı davasının, idari gözetimin koşullarına veya hukuka uygunluğuna ilişkin şikâyetler

bakımından etkili bir hukuk yolu oluşturmadığını; zira bu davaların yeterli giderim sağlamaya veya özgürlükten yoksun bırakma haline son vermeye imkân vermediğini tutarlı bir şekilde kabul etmiştir. Bununla birlikte Anayasa Mahkemesi, *B.T.* kararında, bir kişinin geri gönderme merkezinden serbest bırakılmasından sonra yapılan başvurular bakımından, tutulmanın olumsuz maddi koşullarına ilişkin olarak idare mahkemelerinde açılacak tam yargı davasının, Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunulmadan önce tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğuna hükmetmiştir. Kişinin hukuka aykırı olarak özgürlüğünden yoksun bırakıldığı iddialarına ilişkin olarak ise Anayasa Mahkemesi, idare mahkemelerinde tazminat talep edilmesinin de etkili bir hukuk yolu oluşturacağını; ancak bunun yalnızca sulh ceza hâkimliğinin söz konusu idari gözetimin hukuka aykırı olduğuna daha önce karar vermiş olması halinde geçerli olacağını belirtmiştir.

34. Anayasa Mahkemesi ayrıca*, B.T.* kararındaki yukarıda belirtilen içtihat değişikliğinin 16 Şubat 2018 tarihinde Resmi Gazete'de yayımlandığını ve bu tarihten önce Anayasa Mahkemesine yapılmış olmakla birlikte derdest bulunan başvuruların da, tazminat yolunun tüketilmemiş olması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verileceğini açıklamıştır. Bununla birlikte, başvuranların Anayasa Mahkemesinin kabul edilemezlik kararından sonra bu tazminat yoluna başvurmaları halinde, idare mahkemelerinin idari dava açma sürelerine ilişkin kuralların uygulanmasının mahkemeye erişim hakkını zedelememesini sağlamaları gerektiğini belirtmiştir.

HUKUKİ DEĞERLENDİRME

I. BİRİNCİ BAŞVURAN BAKIMINDAN SÖZLEŞME'NİN 3, 5 VE 13. MADDELERİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

35. Birinci başvuran, Sakarya Emniyet Müdürlüğü, Kocaeli Geri Gönderme Merkezi ve Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulma

koşullarının, Sözleşme'nin 3. maddesinde öngörülen insanlık dışı veya aşağılayıcı muameleye maruz bırakılmama hakkını ihlal ettiğinden şikâyet etmiştir. Birinci başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 13. maddesine dayanarak, söz konusu ihlale ilişkin olarak başvurabileceği etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığından şikâyetçi olmuştur.

36. Dahası birinci başvuran, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1, 2, 4 ve 5. fıkraları kapsamında, sınır dışı edilmek üzere tutulmasının hukuka aykırı olduğunu, tutulma nedenlerinin kendisine derhal bildirilmediğini, tutulmasının hukuka uygunluğuna itiraz edebileceği etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını ve söz konusu ihlaller nedeniyle iç hukukta uygulanabilir bir tazminat hakkının olmadığını iddia etmiştir.

37. Sözleşme'nin ilgili hükümleri aşağıdaki gibidir:

Madde 3

"Hiç kimse işkenceye veya insanlık dışı ya da aşağılayıcı muamele veya cezaya tabi tutulamaz."

Madde 5

"1. Herkes özgürlük ve güvenlik hakkına sahiptir. Aşağıda belirtilen haller dışında ve yasanın öngördüğü usule uygun olmadan hiç kimse özgürlüğünden yoksun bırakılamaz:

...

(f) Kişinin, usulüne aykırı surette ülke topraklarına girmekten alıkonması veya hakkında derdest bir sınır dışı ya da iade işleminin olması nedeniyle yasaya uygun olarak yakalanması veya tutulması."

2. Yakalanan her kişiye, yakalanma nedenlerinin ve kendisine yöneltilen her türlü suçlamanın en kısa sürede ve anladığı bir dilde bildirilmesi zorunludur.

(...)

4. Yakalama veya tutulma yoluyla özgürlüğünden yoksun kılınan herkes, tutulma işleminin yasaya uygunluğu hakkında kısa bir süre içinde karar verilmesi ve, eğer tutulma yasaya aykırı ise, serbest bırakılması için bir mahkemeye başvurma hakkına sahiptir.

5. Bu madde hükümlerine aykırı bir yakalama veya tutma işleminin mağduru olan herkes tazminat hakkına sahiptir."

Madde 13

" Bu Sözleşme'de tanınmış olan hak ve özgürlükleri ihlal edilen herkes, söz konusu ihlal resmi bir hizmetin ifası için davranan kişiler tarafından gerçekleştirilmiş olsa dahi, ulusal bir merci önünde etkili bir yola başvurma hakkına sahiptir."

A. Kabul Edilebilirlik

1. Tarafların Görüşleri

(a) Hükümetin itirazları

38. Hükümet, birinci başvuranın, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasında öngörüldüğü üzere, iç hukuk yollarını tüketmediğini ileri sürmüştür.

39. İlk olarak Hükümet, birinci başvuranın şikâyetlerinin maddi unsurlarına ilişkin yanıltıcı beyanlarda bulunduğunu ileri sürmüştür. Hükümet, Anayasa Mahkemesinin bu nedenle bireysel başvurunun, bireysel başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verdiğini (yukarıda bk. 23. paragraf), bunun da 6216 sayılı Kanun'da (yukarıda bk. 32. paragraf) ve Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nde açıkça öngörülen bir kabul edilemezlik nedeni olduğunu belirtmiştir. Hükümet ayrıca, birinci başvuranın beyanlarındaki açık çelişkiler hakkında Anayasa Mahkemesine herhangi bir açıklama sunmadığını ifade etmiştir. Hükümete göre, bu usuli eksiklik nedeniyle birinci başvuran, kullanımına açık olan bireysel başvuru yolunu usulüne uygun şekilde tüketmemiştir.

40. İkinci olarak Hükümet, birinci başvuranın idare mahkemelerinde tam yargı davası açmayarak idari başvuru yollarını tüketmediğini ileri sürmüştür. Hükümet, birinci başvuranın Anayasa Mahkemesine bireysel başvurusunu, 23 Ağustos 2014 tarihinde serbest bırakılmasının (yukarıda bk. 19. paragraf) ardından, 22 Eylül 2014 tarihinde (yukarıda bk. 20. paragraf), yukarıda

belirtilen davayı açmaksızın yaptığını belirtmiştir. Hükümet, 22 Ocak 2019 tarihli görüşlerinde bu itirazını desteklemek amacıyla içtihattaki yakın tarihli gelişmelere de dayanmıştır. Hükümet özellikle, Anayasa Mahkemesinin bu konudaki içtihadını değiştirdiği 30 Kasım 2017 ve 9 Mayıs 2018 tarihli iki kararına (*B.T.*, no. 2014/15769 – yukarıda bk. 33 ve 34. paragraflar – ile *D.D.*, no. 2014/2427) atıfta bulunmuştur. Hükümete göre Anayasa Mahkemesi artık, bir kişinin idari gözetimden serbest bırakılmasından sonra yapılan başvurular bakımından, tutulmanın olumsuz maddi koşullarına ilişkin olarak idare mahkemelerinde açılacak tam yargı davasının, bireysel başvuruda bulunulmadan önce tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu olduğunu kabul etmektedir. Anayasa Mahkemesi ayrıca, özgürlükten yoksun bırakmanın hukuka aykırılığına ilişkin şikâyetler bakımından da, ancak sulh ceza hâkimliğinin söz konusu idari gözetimin hukuka aykırı olduğuna önceden karar vermiş olması şartıyla, böyle bir tazminat talebinin etkili bir hukuk yolu olarak kabul edildiğini belirtmiştir. Hükümet, bu hukuk yolunun uygulamadaki etkililiğini ortaya koymak amacıyla, 15-24 Haziran 2013 tarihleri arasında bir geri gönderme merkezinde hukuka aykırı şekilde idari gözetim altında tutulan Fransa vatandaşı bir kişiye tazminat ödenmesine hükmeden İstanbul 7. İdare Mahkemesinin 9 Mayıs 2018 tarihli kararına atıfta bulunmuştur.

(b) Birinci başvuranın bu itirazlara yanıtları

41. Birinci başvuran Hükümetin argümanlarına itiraz etmiştir.

42. Hükümetin başvuru hakkının kötüye kullanıldığına ilişkin ilk itirazı bakımından (yukarıda bk. 39. paragraf), birinci başvuran, tutulmasının başlangıç tarihine ilişkin farklılığın istem dışı yapılan bir hatadan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Birinci başvuran, beyanlarını sunarken yılın dördüncü ve beşinci aylarını (Nisan ve Mayıs) karıştırdığını açıklamıştır. Birinci başvuran, tutulma süresini bir ay eksik göstermesine yol açan bu hatanın, Anayasa Mahkemesini yanıltma kastıyla bağdaşmadığını ileri

sürmüştür. Böyle bir kastı olsaydı, söz konusu süreyi olduğundan kısa değil, daha uzun göstermeye çalışacağını savunmuştur. İlk başta tutulmasına ilişkin olarak öne sürülen çelişkili gerekçeye yönelik olarak ise birinci başvuran, bu tutarsızlığın, sığınma talebine ilişkin karmaşık idari usuller ile tutulmasının ayrı hukuki dayanağı arasındaki gerçek karışıklıktan kaynaklandığını ileri sürmüştür. Birinci başvuran, tarihlere ilişkin hata gibi bu hatanın da istem dışı olduğunu ve başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak değerlendirilemeyeceğini savunmuştur. Son olarak, Sakarya Emniyet Müdürlüğünde geçirdiği süreye ilişkin iddia edilen farklılık bakımından birinci başvuran, on üç günlük sürenin muhtemelen avukatıyla yaptığı görüşmelerden kaynaklanan bir yanlış anlamadan ileri geldiğini belirtmiştir. Birinci başvuran, bunun, başvurusunun esasını oluşturan tutulmasının hukuka uygunluğu ve tutulma koşullarına ilişkin iddiaların tutarlılığını etkilemediğini ileri sürmüştür. Bu bağlamda birinci başvuran, Anayasa Mahkemesinin de yetkili makamların kendisinin tutulduğu merkezler arasındaki kesin nakil tarihini belirleyemediğini tespit ettiğini vurgulamıştır.

43. Hükümetin ikinci itirazı bakımından (yukarıda bk. 40. paragraf), birinci başvuran, idare mahkemelerindeki tam yargı davasının uygulamada etkili olmadığını ileri sürmüştür. Birinci başvuran, İstanbul 7. İdare Mahkemesi tarafından verilen tek olumlu kararın, özellikle Gezi Parkı olayları olmak üzere o dönemdeki özel siyasi ortamla doğrudan bağlantılı olduğunu ve bu nedenle emsal teşkil etmesinin veya gelecekte benzer davalarda tekrarlanmasının muhtemel olmadığını vurgulamıştır. Bildiği kadarıyla idare mahkemeleri, benzer durumlarda açılan tam yargı davalarını istikrarlı biçimde reddetmiştir. Birinci başvuran ayrıca, Anayasa Mahkemesinin *B.T.* kararında (yukarıda bk. 33 ve 34. paragraflar), tam giderim sağlayan bir dava yolunun teorik olarak mevcut olmasını yeterli gördüğünü, ancak bu yolun uygulamadaki etkisizliğini göz ardı ettiğini ileri sürmüştür. Birinci başvurana göre söz konusu karar, yüzlerce başvurunun

kabul edilemez olduğuna karar verilmesine yol açmış ve bugüne kadar benzer şikâyetlerin esası bakımından herhangi bir ihlal tespitiyle sonuçlanmamıştır.

2. Mahkemenin Değerlendirmesi

(a) Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazı

44. İç hukuk yollarının tüketilmesine ilişkin genel ilkeler, *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS)/İsviçre* [BD], no. 21881/20, §§ 138-145, 27 Kasım 2023 kararında özetlenmiştir. Mahkeme özellikle, 35. maddenin 1. fıkrasının, daha sonra Strazburg'da ileri sürülmesi planlanan şikâyetlerin, en azından özü itibarıyla ve iç hukukta öngörülen şekil şartları ile süre kurallarına uygun olarak yetkili ulusal makama sunulmasını ve ayrıca Sözleşme'nin ihlal edilmesini önleyebilecek usuli imkânların kullanılmasını gerektirdiğini hatırlatmaktadır. Başvuranın bu şartlara uymaması halinde, başvurunun kural olarak iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verilmelidir (bk. *Vučković ve diğerleri/Sırbistan* (ilk itiraz) [BD], no. 17153/11 ve diğer 29 başvuru, § 72, 25 Mart 2014 ve anılan kararda atıf yapılan içtihat). Bununla birlikte, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası belirli bir esneklikle ve aşırı şekilcilikten kaçınılarak uygulanmalıdır. İç hukuk yollarının tüketilmesi kuralı ne mutlak niteliktedir ne de otomatik olarak uygulanabilir; bu kurala uyulup uyulmadığı değerlendirilirken, somut davanın koşullarının dikkate alınması esastır (bk. yukarıda anılan *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS)/İsviçre*, § 140).

45. Mahkeme ayrıca, iç hukuk yollarının kötüye kullanılması ile başvuranın ulusal makamlar önündeki tutumunun, bir başvurunun başvuru hakkının kötüye kullanılması niteliğinde olup olmadığının değerlendirilmesinde dikkate alınması gereken unsurlar olduğunu kabul etmiştir. Bununla birlikte, bir davranışın kötüye kullanma olarak nitelendirilebilmesi için kasıtlı olması ve bu kastın yeterli açıklıkla ortaya

konulmuş olması gerekmektedir (bk. *Ferrara ve diğerleri/İtalya* (k.k.), no. 2394/22 ve diğer 18 başvuru, §§ 43-44, 16 Mayıs 2023 ile *Mamić ve diğerleri/Hırvatistan* (k.k.), no. 21714/22 ve diğer 2 başvuru, § 118, 9 Temmuz 2024 ve burada atıf yapılan diğer kararlar).

46. Mahkeme, somut olaya ve iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazın, başvuranın Anayasa Mahkemesi önündeki başvurusunun kötüye kullanıldığı iddiasına ilişkin ilk kısmına (yukarıda bk. 39. paragraf) dönecek olursa, öncelikle 6216 sayılı Kanun ile Anayasa Mahkemesi İç Tüzüğü'nde öngörülen usul kurallarının (yukarıda bk. 32. paragraf), açıkça, adaletin gereği gibi işlemesini ve hukuki güvenlik ilkesine uyulmasını sağlamayı amaçladığını gözlemlemektedir. Bu bağlamda ulusal mahkemeler, önlerine dava getiren kişilerin bu kurallara uymalarını bekleme hakkına sahip olmalıdır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*), *Andrejeva/Letonya* [BD], no. 55707/00, § 99, AİHM 2009). Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası, iç hukukta öngörülen usul kurallarına belirli ölçüde riayet edilmesini gerektirmekle birlikte (bk. örneğin ve diğer birçok karar arasında, *Craxi/İtalya* (k.k.), no. 34896/97, 11 Ekim 2001), bu kuralların yorumlanması ve uygulanması, özü itibarıyla yeterli şekilde ileri sürülen şikâyetlerin incelenmesini engelleyecek ölçüde şekilci ve katı olmamalıdır (*bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*) ve Sözleşme'nin 6. maddesinin 1. fıkrası bağlamında karşılaştırmak için bk. *Kurşun/Türkiye*, no. 22677/10, § 104, 30 Ekim 2018).

47. Bu bağlamda Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, birinci başvuranın sunduğu bazı olgular ile ilgili makamlarca sunulan bilgiler arasındaki farklılıklara dayanarak başvurunun, başvuru hakkının kötüye kullanılması nedeniyle kabul edilemez olduğuna karar verdiğini gözlemlemektedir (yukarıda bk. 23. paragraf). Dolayısıyla Mahkeme, bu tutarsızlıkların tek başına, birinci başvuranın yanıltma yönünde kasıtlı hareket ettiğini ortaya koymaya yeterli olup olmadığını ve ulusal mahkemelerin davayı reddederken takdir yetkilerini aşırı şekilciliğe başvurmaksızın kullanıp kullanmadıklarını

değerlendirmelidir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*), *Gross/İsviçre* [BD], no. 67810/10, § 28, AİHM 2014 ve *Shelley/Birleşik Krallık* (k.k.), no. 23800/06, 4 Ocak 2008).

48. İlk olarak, Anayasa Mahkemesi birinci başvuranın tutulmasının başlangıç tarihine ilişkin bir farklılık tespit etmiştir. Birinci başvuranın bireysel başvuru formunda belirtildiği gibi 7 Mayıs 2014'te değil, 7 Nisan 2014'te tutulmaya başlandığı kabul edilmekle birlikte Mahkeme, tutulma süresinin olduğundan kısa gösterilmesinin birinci başvurana ne şekilde bir avantaj sağlayacağını veya kötüye kullanma kastını ortaya koyacağını gösteren herhangi bir neden görememektedir. İkinci olarak Anayasa Mahkemesi, avukat tarafından temsil edilmesine rağmen birinci başvuranın idari gözetim altına alınmasının gerekçelerini yeterli ayrıntıyla açıklamadığını da belirtmiştir. Bununla birlikte Mahkeme, birinci başvuranın Anayasa Mahkemesine yaptığı bireysel başvuruda elinde bulunan tüm belgeleri sunduğunu gözlemlemekte ve bu nedenle başlangıçtaki tutulmasının arka planına ilişkin böyle bir farklılığın, şikâyetlerinin özüyle doğrudan bağlantılı kasıtlı bir kötüye kullanma teşkil ettiğini kabul edememektedir (yukarıda bk. 21. paragraf). Son olarak Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin de somut olayın bazı olgularını tespit ederken kesin tarihleri belirlemekte güçlük yaşadığını, buna rağmen başvurana söz konusu tutarsızlıkları açıklama veya bunlara ilişkin beyanda bulunma fırsatı vermediğini kaydetmektedir (yukarıda bk. 23. paragraf).

49. Birinci başvuranın açıklamaları ve davanın genel bağlamı dikkate alındığında Mahkeme, söz konusu tutarsızlıklar nedeniyle birinci başvurana suçlama yöneltilemeyeceği görüşündedir. Birinci başvuranın Anayasa Mahkemesine, başlangıçtaki tutulmasının koşulları ve zaman çizelgesine ilişkin olarak sunduğu bilgiler doğru tarihleri içermemekle birlikte, bu farklılıkların tarihlerin ve idari usullerin gerçekten karıştırılmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır. Her hâlükârda bu tutarsızlıklar, şikâyetlerinin özü bakımından doğrudan önem taşıyan maddi olgulara ilişkin yanlışlıklar

içermemekte olup birinci başvuranın bilerek ve isteyerek gerçeğe aykırı beyanda bulunduğu veya yanıltıcı bilgi sunduğu da ortaya konulmamıştır. Bu nedenle Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin yaklaşımının, davanın koşulları ile tarafların tüm beyanları birlikte değerlendirildiğinde, aşırı şekilci olduğu kanaatindedir. Dolayısıyla birinci başvuranın söz konusu hataları, Mahkemenin iç hukuk yollarının usulüne uygun şekilde tüketilmediği sonucuna varmasına yol açamaz ve Hükümetin bu yöndeki itirazının bu kısmının reddedilmesi gerekmektedir.

50. İç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazın, birinci başvuranın tazminat davası açmamış olmasına ilişkin ikinci kısmı bakımından (yukarıda bk. 40. paragraf) Mahkeme, yakın zamanda *Mansouri/İtalya* ((k.k.) [BD], no. 63386/16, §§ 84-86, 29 Nisan 2025) kararında yeniden teyit edildiği üzere, sona ermiş bir özgürlükten yoksun bırakmanın hukuka uygunluğuna ilişkin olarak iç hukuk yollarının tüketilmesine dair genel ilkeleri hatırlatmaktadır. Mahkeme ayrıca, Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasının ispat yükünün paylaşımını öngördüğünü ve iç hukuk yollarının tüketilmediğini ileri süren Hükümetin, başvuranın başvurmadığı giderim yolunu açıkça ortaya koymakla yükümlü olduğunu hatırlatmaktadır (bk. yukarıda anılan *Communauté genevoise d'action syndicale (CGAS)/İsviçre*, § 143 ve *bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*), *Hajibeyli/Azerbaycan*, no. 16528/05, § 41, 10 Temmuz 2008). Bununla birlikte Mahkeme, somut davanın kendine özgü koşullarında ve aşağıda açıklanan nedenlerle, Anayasa Mahkemesinin *B.T.* kararında (yukarıda bk. 33 ve 34. paragraflar) atıfta bulunulan tazminat yolunun tüketilmesi gereken etkili bir hukuk yolu oluşturup oluşturmadığını belirlemenin gerekli olmadığı kanaatindedir.

51. Mahkeme, öncelikle, birinci başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakılmasına ve buna ilişkin koşullara yönelik şikâyetlerini, tutulması sona erdikten sonra Anayasa Mahkemesine sunduğunu gözlemlemektedir (yukarıda bk. 13 ve 20. paragraflar; ayrıca karşılaştırmak için bk. *Kunshugarov/Türkiye*, no. 60811/15 ve 54512/17, §§ 140 ve 156, 14 Ocak

2025). Her hâlükârda, Anayasa Mahkemesinin birinci başvuranın davasında karar verdiği 22 Eylül 2016 tarihinde (yukarıda bk. 22. paragraf), yerleşik içtihadına göre, benzer şikâyetlere ilişkin bireysel başvurudan önce tüketilmesi gereken iç hukukta etkili hukuk yolları bulunmamaktaydı. Anayasa Mahkemesi de bu yaklaşım doğrultusunda, ikinci başvuran tarafından ileri sürülen benzer şikâyetlerin esasını incelemiş ve bunlar hakkında, iç hukuk yollarının tüketilmediği gerekçesiyle kabul edilemez olduğuna karar vermek yerine, tutulma koşullarının yetersizliği ve tutulmasının hukuka aykırı olması nedeniyle ihlal bulunduğu sonucuna varmıştır (yukarıda bk. 24-27. paragraflar). Mahkeme ayrıca, Anayasa Mahkemesinin kanuni zamanaşımı sürelerinin hesaplanmasına ilişkin olarak açıkladığı nedenler uyarınca (yukarıda bk. 34. paragraf ve *G.B. ve diğerleri/Türkiye*, no. 4633/15, § 37, 17 Ekim 2019), birinci başvuranın, *B.T.* kararıyla gerçekleşen içtihat değişikliğinden sonra herhangi bir aşamada idare mahkemesinde tazminat davası açabilmesi için gerçekçi bir imkâna sahip olamayacağını kaydetmektedir. Hükümetin, Anayasa Mahkemesinin başvuruyu reddetmesinden sonra birinci başvuranın yeni içtihat ışığında idari yargı yoluna nasıl etkili şekilde başvurabileceğine ilişkin ikna edici bir açıklama sunamaması veya buna ilişkin bir uygulama ortaya koyamaması da bu sonucu güçlendirmektedir.

52. Mahkeme bu nedenle, özellikle yargılamanın ileri bir aşamaya ulaştığı bir davada, ister yeni bir hukuk yoluna dayanarak ister başka bir nedenle olsun, birinci başvurandan şikâyetlerini yeniden alt derece mahkemeleri önüne götürmesini beklemenin gerçekçi olmayacağı kanaatindedir (*bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*) karşılaştırmak için bk. *D.H. ve diğerleri/Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 57325/00, §§ 116-118, AİHM 2007-IV ve *Burdov/Rusya (no. 2)*, no. 33509/04, § 144, AİHM 2009).

53. Bu koşullarda ve Anayasa Mahkemesinin atıfta bulunduğu idari yargı yolunun etkililiğine ilişkin olarak gelecekte yapılacak değerlendirmelere

halel getirmeksizin, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin itirazının ikinci kısmının da reddedilmesi gerekmektedir.

(b) Kabul edilebilirlik hakkında sonuç

54. Mahkeme, incelenen bu şikâyetlerin Sözleşme'nin 35. maddesinin 3. fıkrasının a) bendi anlamında açıkça dayanaktan yoksun olmadığını veya başka herhangi bir gerekçeyle de kabul edilemez olmadığını kaydetmektedir. Dolayısıyla, şikâyetlerin kabul edilebilir olduğuna karar verilmelidir.

B. Esas

1. Sözleşme'nin 3. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

(a) Tarafların görüşleri

(i) Birinci başvuran

55. Birinci başvuran, Sakarya Emniyet Müdürlüğü, Kocaeli Geri Gönderme Merkezi ve Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulma koşullarının, insanlık dışı ve aşağılayıcı muamele oluşturacak ölçüde yetersiz olduğunu ileri sürmüştür.

56. Birinci başvuran, Sakarya Emniyet Müdürlüğünde üç gün süreyle tutulduğu sırada (14-17 Nisan 2014 – yukarıda bk. 9. paragraf), kilitli bir odada tutulduğunu ve temiz havaya erişiminin engellendiğini ileri sürmüştür. Birinci başvuran ayrıca, duş ve temizlik imkânları gibi temel hijyen hizmetlerinden yararlanamadığını ve üzerinde uyuyabileceği bir yatağın sağlanmadığını iddia etmiştir. Birinci başvurana göre bu koşullar, olağan bir tutulma merkezindekilerden daha kötüydü. Birinci başvuran ayrıca, Hükümetin söz konusu yerde üç gün süreyle tutulduğunu kabul etmiş olmasına rağmen, tutulma koşullarına ilişkin esaslı herhangi bir bilgi sunmadığını vurgulamıştır.

57. Birinci başvuran, daha sonra Kocaeli Geri Gönderme Merkezinde yirmi altı gün süreyle tutulduğu sırada (17 Nisan-13 Mayıs 2014 – yukarıda

bk. 9-11. paragraflar), düzenli olarak duş alamaması nedeniyle saç biti oluşmasına yol açan durum da dâhil olmak üzere hijyen hizmetlerinde ciddi eksiklikler bulunduğunu ve açık havada egzersiz yapmasının ve temiz havaya çıkmasının kesin olarak yasaklandığını ileri sürmüştür. İddialarını desteklemek amacıyla, birinci başvuran, Hükümet tarafından sunulan ve saç biti şampuanı ile depresif bozuklukların tedavisinde kullanılan ilaçlara ilişkin faturaları içeren belgelere atıfta bulunmuştur. Birinci başvuran ayrıca, verilen yemeklerin yetersiz ve yenilemeyecek durumda olduğunu ileri sürmüştür. Bunun yanı sıra, telefon kullanımının yasaklanmasının söz konusu dönemde avukatı ve ailesiyle iletişim kurmasını imkânsız hale getirdiğini iddia etmiştir. Birinci başvuran, tutulma koşullarının o kadar kötü olduğunu, merkezin de daha sonra kapatıldığını ileri sürmüştür.

58. Son olarak, Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulmasına ilişkin olarak (13 Mayıs-23 Ağustos 2014 – yukarıda bk. 11-13. paragraflar), birinci başvuran, Anayasa Mahkemesinin aynı yargılama kapsamında diğer başvuranlara ilişkin 22 Eylül 2016 tarihli kararında, anılan merkezdeki insanlık dışı ve aşağılayıcı tutulma koşullarından kaynaklanan ihlaller tespit ettiğini belirtmiştir (yukarıda bk. 25. paragraf). Birinci başvuran, 24 Mayıs 2014 tarihine kadar günde yalnızca bir öğün yemek verildiğini, sivil toplum kuruluşlarının müdahalesi üzerine bunun daha sonra günde iki öğüne çıkarıldığını vurgulamıştır. Birinci başvuran, temiz havaya ve açık havada egzersiz yapma imkânına erişiminin engellendiğini, yetersiz beslenmeye maruz bırakıldığını ve herhangi bir dinlenme veya boş zaman etkinliğine katılamadığını iddia etmiştir. Ayrıca, sağlık sorunları belgelendirilmiş olmasına rağmen uygun tıbbi yardım sağlanmadığını iddia etmiş ve su deposundaki kirliliğin giderilmemesi nedeniyle temiz içme suyunun bulunmadığını vurgulamıştır.

(ii) Hükümet

59. Hükümet, birinci başvuranın iddialarına karşı çıkmıştır. Sakarya Emniyet Müdürlüğüne ilişkin olarak, birinci başvuranın iddialarına cevap vermek amacıyla, tutulduğu ofise ait tarihsiz bir fotoğraf dışında herhangi bir görüş sunulmamıştır. Kocaeli Geri Gönderme Merkezi bakımından Hükümet, birinci başvuranın burada tutulduğu dönemde merkezin kapasitesinin altında faaliyet gösterdiğini ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, dinlenme faaliyetlerinin, günde üç öğün ücretsiz yemeğin ve temizlik hizmetlerinin mevcut olduğunu savunmuştur. Odaların yeterli güneş ışığı aldığı ve yeterince havalandırıldığı da belirtilmiştir. Benzer şekilde Hükümet, Adana Kabul ve Barınma Merkezi bakımından da ilgili dönemde aşırı kalabalığa ilişkin bir sorun bulunmadığını ileri sürmüştür. Hükümet, burada tutulan kişilerin açık havaya çıkma ve açık hava faaliyetlerine katılma imkânına sahip olduklarını, kendilerine yemek ve kişisel temizlik malzemeleri sağlandığını, sağlık hizmetlerine erişebildiklerini ve aile üyeleri ile avukatlarının kendilerini ziyaret edebildiğini belirtmiştir. Hükümet, bu iddialarını desteklemek amacıyla merkezin kat planlarını, verilen yemeklere ilişkin kayıtları ve birinci başvuranın birçok kez avukatı ve diğer ziyaretçileriyle görüştüğünü gösteren çeşitli kayıtları sunmuştur.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

60. Göçmenlerin tutulma koşulları bağlamında Sözleşme'nin 3. maddesinin uygulanmasına ilişkin genel ilkeler Mahkeme tarafından *Khlaifia ve diğerleri/İtalya* [BD], no. 16483/12, §§ 159-177, 15 Aralık 2016 kararında özetlenmiştir.

61. Mahkeme, tutulma koşullarına ilişkin davalarda, başvuranlardan ilke olarak şikâyet konusu olaylara dair ayrıntılı ve tutarlı açıklamalar sunmalarının ve mümkün olduğu ölçüde şikâyetlerine dayanak olarak bazı delil unsurları sunmalarının beklendiğini yinelemektedir. Bununla birlikte Mahkeme, bir kişinin tutulmasının maddi koşullarına ilişkin delil

toplamasının uygulamada çok zor olabileceğini ve bu nedenle, özellikle iddiaları doğrulayabilecek veya çürütebilecek bilgilere yalnızca Hükümetin erişebildiği belirli koşullarda, ispat yükünün başvurandan ilgili Hükümete geçirilmesinin makul kabul edilebileceğini kaydetmektedir. Bu tür durumlarda, bir Hükümetin tatmin edici bir açıklama yapmaksızın ilgili bilgileri sunmaması, başvuranın iddialarının dayanaklı olduğu yönünde çıkarımlar yapılmasına yol açabilir (bk. *G.B. ve diğerleri/Türkiye*, yukarıda anılan karar, § 115 ve burada anılan kararlar). Mahkeme ayrıca, yerleşik içtihadına göre, kötü muamelenin Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamına girebilmesi için asgari bir ağırlık eşiğine ulaşması gerektiğini yinelemektedir. Bu asgari düzeyin değerlendirilmesi görecelidir; başta muamelenin süresi, fiziksel veya ruhsal etkileri ve bazı durumlarda mağdurun cinsiyeti, yaşı ve sağlık durumu olmak üzere, söz konusu davanın bütün koşullarına bağlıdır (bk. *M.S.S./Belçika ve Yunanistan* [BD], no. 30696/09, § 219, AİHM 2011).

62. Mahkeme, Hükümetin, birinci başvuranın tutulduğu Sakarya Emniyet Müdürlüğündeki ofise ait tarihsiz bir fotoğraf sunduğunu gözlemlemektedir (yukarıda bk. 59. paragraf). Başvuran bu fotoğrafa itiraz etmemiş olmakla birlikte Mahkeme, birinci başvuranın söz konusu yerde hijyen imkânları ile uyuma imkânlarının bulunmamasına ilişkin somut iddialarını yazılı olarak sunduğunu (yukarıda bk. 56. paragraf), Hükümetin bu hususa esaslı bir şekilde değinmediğini belirtmektedir. Mahkeme ayrıca, söz konusu yerdeki tutulma koşullarına ilişkin olarak ulusal veya uluslararası izleme organlarının raporları gibi bağımsız ve güvenilir kaynaklardan elde edilmiş herhangi bir bilginin bulunmadığını da kaydetmektedir.

63. Kocaeli Geri Gönderme Merkezi bakımından Mahkeme, tarafların tutulma koşullarına ilişkin birbirinden farklı açıklamalar sunduklarını kaydetmektedir. Hükümet, merkezin teknik ve işletilmesine ilişkin özelliklerine dair çeşitli belgeler, örneğin yerleşim planları, doluluk kayıtları ve yemek kayıtları sunmuştur (yukarıda bk. 59. paragraf). Ancak bu belgeler, birinci başvuranın şikâyetlerinin tamamına cevap vermemektedir (yukarıda

bk. 57. paragraf). Ayrıca, Kocaeli'nde 2017 yılında yeni bir geri gönderme merkezinin açıldığı doğrulanabilmekteyse de (yukarıda bk. 31. paragraf), TİHEK raporu, birinci başvuranın tutulduğu önceki merkezin maddi tutulma koşullarına ilişkin herhangi bir bilgi içermemektedir.

64. Son olarak, Adana Kabul ve Barınma Merkezi bakımından Mahkeme, Anayasa Mahkemesinin, birinci başvuranla aynı süre boyunca aynı merkezde tutulan ikinci başvuran yönünden ihlal tespit ettiğini kaydetmektedir. Söz konusu ihlal, temel olarak, Hükümetin uygulamada tutulan kişilere sağlanan açık havada egzersiz yapma imkânının gerçek sıklığını ve süresini gösteren somut delilleri sunmamasına dayanmaktaydı (yukarıda bk. 25. paragraf). Mahkeme, benzer bir delil yetersizliğinin birinci başvuran bakımından da söz konusu olduğu kanaatindedir; zira Hükümet, birinci başvuranın tutulduğu süre boyunca açık havada egzersiz yapmasına hiç izin verilmediği yönündeki iddiayı çürütecek herhangi bir somut bilgi veya açıklama sunmamıştır (yukarıda bk. 58. paragraf).

65. Anayasa Mahkemesinin aynı dönemde Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulma koşullarına ilişkin tespitleri (yukarıda bk. 25. paragraf) ile Hükümetin, birinci başvurana bu merkezde her gün açık havada egzersiz yapma imkânı sağlandığını gösteren somut deliller sunmamış olmasını dikkate alan Mahkeme, birinci başvuranın özgürlüğünden yoksun bırakıldığı sürenin en önemli bölümünü oluşturan üç aydan uzun bir süre boyunca tutulduğu Adana'daki tutulma koşullarının, kendisine tutulmanın kaçınılmaz sonucu olan sıkıntının ötesine geçen bir sıkıntı verdiği ve böylece Sözleşme'nin 3. maddesi tarafından yasaklanan aşağılayıcı muamele ağırlık eşiğine ulaştığı kanaatindedir. Mahkeme, bu sonuca vardığından, birinci başvuranın bu merkezde tutulmasına ilişkin diğer şikâyetlerini incelemeyi gerekli görmemektedir (benzer bir yaklaşım için bk. *Thuo/Kıbrıs*, no. 3869/07, §§ 159-164, 4 Nisan 2017).

66. Mahkeme, yukarıdaki tespit ile diğer iki merkeze ilişkin yeterli bilginin bulunmamasını (yukarıda bk. 62 ve 63. paragraflar) dikkate alarak,

Sakarya Emniyet Müdürlüğü ve Kocaeli Geri Gönderme Merkezindeki koşulların da ayrıca Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlalini oluşturup oluşturmadığı konusunda ayrı bir sonuca varılmasının gerekli olmadığı kanaatindedir (genel ilkeler için bk. *Tsaava ve diğerleri/Gürcistan* [BD], no. 13186/20 ve diğer 4 başvuru, §§ 221-229, 11 Aralık 2025; benzer bir yaklaşım için bk. *Tabesh/Yunanistan*, no. 8256/07, §§ 38-44, 26 Kasım 2009).

2. Sözleşme'nin 3. Maddesiyle Bağlantılı Olarak 13. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası

67. Taraflar, başvurunun kabul edilebilirliğine ilişkin olarak daha önce sundukları görüşlerini yinelemişlerdir (yukarıda bk. 42 ve 43. paragraflar). Birinci başvuran özellikle, tutulma koşullarının Sözleşme'nin 3. maddesini ihlal ettiğini ve bu konuda başvurabileceği etkili bir iç hukuk yolunun bulunmadığını ileri sürmüştür. Hükümet ise, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurunun teoride ve uygulamada etkili bir hukuk yolu olduğunu savunmuştur. Hükümet, birinci başvuranın şikâyetlerinin esası hakkında inceleme yapılmamasının, yalnızca kendi tutumundan kaynaklandığını ve Anayasa Mahkemesinin bu tutumu başvuru hakkının kötüye kullanılması olarak nitelendirdiğini ileri sürmüştür.

68. Mahkeme, Sözleşme'nin 3. maddesi kapsamında vardığı sonuçları (yukarıda bk. 65. paragraf) ve Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin ilk itirazına dair değerlendirmesini (yukarıda bk. 46-49. paragraflar) dikkate alarak, başvurunun bu kısmında ortaya çıkan temel hukuki meseleleri incelediği kanaatindedir. Bu nedenle Mahkeme, Sözleşme'nin 13. maddesi kapsamındaki şikâyet hakkında ayrıca karar verilmesine gerek olmadığına karar vermektedir (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*), *Centre for Legal Resources adına Valentin Câmpeanu/Romanya* [BD], no. 47848/08, § 156, AİHM 2014 ve *H.M. ve diğerleri/Macaristan*, no. 38967/17, § 33, 2 Haziran 2022).

3. Sözleşme'nin 5. Maddesinin İhlal Edildiği İddiası Hakkında

(a) Tarafların görüşleri

69. Birinci başvuran, tutulmasına ilişkin herhangi bir resmi kararın verilmediğini ve yetkili makamların, kendisini Yabancılar Şube Müdürlüğünde "misafir" olarak barındırma bahanesiyle etkin bir şekilde özgürlüğünden yoksun bıraktıklarını iddia ederek, Sakarya Emniyet Müdürlüğünde tutulmasının (yukarıda bk. 9. paragraf) hukuka aykırı olduğunu ileri sürmüştür. Birinci başvuran ayrıca, Kocaeli Geri Gönderme Merkezi ile Adana Kabul ve Barınma Merkezinde tutulmasının (bk. yukarıda 9-13. paragraflar) hukuka aykırı olduğunu ve özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuka uygunluğunun incelenmesini sağlayacak etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını iddia etmiştir. Birinci başvuran özellikle, ilk olarak, Adana Sulh Ceza Hâkimliğinin 25 Temmuz 2014 tarihli kararına (bk. yukarıda 12. paragraf) rağmen, kendisinin ancak 23 Ağustos 2014 tarihinde serbest bırakıldığını (bk. yukarıda 13. paragraf) ve bu durumun Sulh Ceza Hâkimliği tarafından yapılan incelemeyi, kendisinin derhal serbest bırakılmasını sağlamada etkisiz hâle getirdiğini belirtmiştir. İkinci olarak, Anayasa Mahkemesinin, usulün kötüye kullanıldığı yönündeki hatalı bir tespite dayanarak birinci başvuranın şikâyetlerinin esasını incelemeyi reddetmesi (bk. yukarıda 23. paragraf), birinci başvuranı bu yargı düzeyinde etkili bir yargısal denetimden yoksun bırakmıştır.

70. Hükümet, birinci başvuranın Sakarya Emniyet Müdürlüğünde bulunmasının, yalnızca idari işlemlerin tamamlanması ve Kocaeli Geri Gönderme Merkezine nakledilmesinin kolaylaştırılması amacıyla olduğunu ve bu süreçte herhangi bir kısıtlamaya tabi tutulmadığını ileri sürmüştür. Hükümet ayrıca, o dönemde geçerli bir pasaportunun bulunmaması ve sığınma talebinin derdest olması nedeniyle birinci başvuranın orada "tutulduğunu" ileri sürmüştür. Hükümet, birinci başvuranın daha sonra Kocaeli ve Adana'da bulunan merkezlerde tutulmasına ilişkin olarak,

ilgilinin özgürlüğünden yoksun bırakılmasının hukuki bir dayanağının bulunduğunu ve meşru olduğunu ileri sürmüştür. Etkili bir hukuk yolunun mevcut olup olmadığına ilişkin olarak Hükümet, Adana Sulh Ceza Hâkimliğinin, birinci başvuranın serbest bırakılma talebini incelemesinin ve 25 Temmuz 2014 tarihinde ilgilinin serbest bırakılmasına karar vermesinin, böyle bir hukuk yolunun varlığını ortaya koyduğunu ileri sürmüştür (bk. yukarıda 12. paragraf). Hükümet, başvuranın bireysel başvuru mekanizmasından usulüne uygun şekilde yararlanmış olması halinde, Anayasa Mahkemesi önündeki bu mekanizmanın kendisine ek bir etkili hukuk yolu sağlayacağını da eklemiştir.

(b) Mahkemenin değerlendirmesi

(i) Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası

70. Mahkeme, yabancıların özgürlüklerinin bir göç bağlamında denetlenmesine ilişkin Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası kapsamındaki genel ilkelerine atıfta bulunmaktadır (bk. yukarıda anılan *G.B. ve Diğerleri/Türkiye*, §§ 145-46 ve bu kararda yapılan diğer atıflar).

71. Mahkeme, öncelikle birinci başvuranın Sakarya Emniyet Müdürlüğünde 7 ile 8 Nisan 2014 tarihleri arasında kısa bir süreyle (bk. yukarıda 6 ve 7. paragraflar) ve ardından 14 ile 17 Nisan 2014 tarihleri arasında üç gün boyunca olmak üzere iki ayrı dönemde tutulduğunu gözlemlemektedir. Söz konusu ilk 24 saatlik süreye ilişkin olarak herhangi bir özel şikâyet ileri sürülmediğinden, Mahkeme incelemesini 14 Nisan 2014 tarihinde başlayan tutulmayla sınırlayacaktır. Hükümet, görüşlerinde söz konusu süre boyunca birinci başvurana herhangi bir kısıtlama uygulanmadığını belirtmekle birlikte, o dönemde geçerli kimlik belgelerine sahip olmaması nedeniyle, birinci başvuranın nihai olarak bir geri gönderme merkezine nakledilmesini sağlamak amacıyla yürütülen idari işlemler devam ederken orada "tutulduğunu" da ifade etmiştir (bk. yukarıda 70. paragraf). Sonuç olarak Mahkeme, birinci başvuranın Sakarya Emniyet Müdürlüğünde

tutulma şekli ve koşullarının, uygulamada özgürlüğünden yoksun bırakma teşkil ettiği kanaatine varmaktadır (bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde* (*mutatis mutandis*), *Medvedyev ve Diğerleri/Fransa* [BD], no. 3394/03, §§ 73-75, AİHM 2010). Daha da önemlisi Mahkeme, Hükümetin Emniyet Müdürlüğünde bu şekilde tutulmaya izin veren veya bunu düzenleyen herhangi bir özel yasal hükme atıfta bulunmadığını kaydetmektedir. Dava dosyasında yer alan bilgiler, birinci başvuran hakkında verilen ve kendisine tebliğ edilen en erken tutulma kararının 18 Nisan 2014 tarihli olduğunu, bunun da Sakarya Emniyet Müdürlüğünden Kocaeli Geri Gönderme Merkezine nakledildiği tarih olduğunu ortaya koymaktadır (bk. yukarıda 9. paragraf). Mahkeme bu nedenle, birinci başvuranın en azından bu ilk dönem bakımından kanunla öngörülen bir usule uygun olarak tutulmadığını tespit etmektedir. Dolayısıyla Mahkeme, birinci başvuranın 14 ile 17 Nisan 2014 tarihleri arasında tutulması bakımından Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiği sonucuna varmaktadır.

72. Mahkeme, birinci başvuranın Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulmasına ilişkin olarak, 25 Temmuz 2014 tarihinde Adana Sulh Ceza Hâkimliğinin, tutulmanın devamına ilişkin bir idari kararın bulunmaması nedeniyle birinci başvuranın serbest bırakılmasına karar verdiğini gözlemlemektedir (bk. yukarıda 12. paragraf). Bu Mahkeme kararına rağmen, birinci başvuran ancak yirmi dokuz gün sonra, 23 Ağustos 2014 tarihinde serbest bırakılmıştır (bk. yukarıda 13. paragraf). Mahkeme, bir serbest bırakma kararının uygulanmasında yaşanan belirli bir gecikmenin anlaşılabilir ve çoğu kez kaçınılmaz olduğunu kabul etmekle birlikte, ulusal makamlar bu tür gecikmeleri en aza indirmek için çaba göstermelidir (bk. yukarıda anılan *G.B. ve Diğerleri/Türkiye*, § 154, bu karardaki atıflarla birlikte). Mahkeme, birinci başvuranın serbest bırakılmasında yaşanan gecikmenin kapsamını ve Hükümetin bu geniş süreyi haklı göstermek için herhangi bir tatmin edici açıklama sunmamış olmasını dikkate alarak, birinci başvuranın 25 Temmuz ile 23 Ağustos 2014 tarihleri arasında keyfi olarak

tutulduğuna ve Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine karar vermektedir.

73. Mahkeme, birinci başvuranın Sakarya Emniyet Müdürlüğündeki ilk tutulmasına (14-17 Nisan 2014) ve serbest bırakılmasına ilişkin adli kararın ardından gerçekleşen keyfi tutulmasına (25 Temmuz-23 Ağustos 2014) ilişkin tespitleri göz önünde bulundurarak, bu başlık altında ileri sürülen temel hukuki sorunları incelediği kanaatine varmaktadır. Sonuç olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrası açısından, aradaki dönemde birinci başvuranın tutulmasının hukuka uygunluğunu ayrıca incelemeyi gerekli görmemektedir.

(ii) Birinci başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesi kapsamındaki diğer şikâyetleri

74. Birinci başvuran ayrıca, Sözleşme'nin 5. maddesinin 2, 4 ve 5. fıkralarına dayanarak, özgürlüğünden yoksun bırakılmasının nedenleri hakkında kendisine derhal bilgi verilmemesinden, tutulmasının hukuka uygunluğuna ilişkin etkin bir yargı denetimi elde edememesinden ve 5. madde kapsamındaki şikâyetleri bakımından iç hukuk uyarınca uygulanabilir bir tazminat hakkına sahip olmamasından şikâyet etmiştir.

75. Mahkeme, 5. maddenin 1. fıkrası kapsamındaki tespitlerini göz önünde bulundurarak (bk. yukarıda 72-74. paragraflar), 5. maddenin 4. fıkrası kapsamında ileri sürülen şikâyetlerin, daha önce incelenenlerle esas itibarıyla aynı hukuki meseleleri gündeme getirdiği kanaatine varmaktadır. Mahkeme bu nedenle, Sözleşme'nin 5. maddesinin 4. fıkrası kapsamındaki şikâyetlerin esası hakkında ayrı bir karar verilmesine gerek olmadığı sonucuna varmaktadır (bk. yukarıda anılan *Tsaava ve Diğerleri*, §§ 225-229, ayrıca bk. *bu davaya uygulanabildiği ölçüde (mutatis mutandis)*, *Assanidze/Gürcistan* [BD], no. 71503/01, § 187, AİHM 2004-II).

76. Son olarak Mahkeme, Sözleşme'nin 5. maddesinin ihlal edildiği yönündeki tespiti ve yukarıda ayrıntılı olarak belirtilen gerekçeler ışığında, birinci başvuranın 5. madde kapsamındaki diğer şikâyetlerini incelemenin

gerekli olmadığı kanaatine varmaktadır (benzer bir yaklaşım için bk. yukarıda anılan *G.B ve Diğerleri/Türkiye*, §§ 189-90 ve yukarıda anılan *Kunshugarov*, §§ 175-76).

II. İKİNCİ BAŞVURANIN YALOVA EMNİYET MÜDÜRLÜĞÜNDEKİ TUTULMA KOŞULLARI NEDENİYLE, SÖZLEŞME'NİN 13. MADDESİYLE BAĞLANTILI OLARAK 3. MADDESİNİN İHLAL EDİLDİĞİ İDDİASI

77. İkinci başvuran, Yalova Emniyet Müdürlüğünde tutulduğu fiziksel koşulların (6 Mart ile 14 Mayıs 2014 tarihleri arasında – bk. yukarıda 15-17. paragraflar) Sözleşme'nin 3. maddesinin ihlalini teşkil ettiğinden şikâyet etmiştir. İkinci başvuran ayrıca, 13. madde uyarınca, söz konusu şikâyetini ileri sürebileceği iç hukukta etkili bir hukuk yolunun bulunmadığından şikâyet etmiştir.

A. Tarafların Görüşleri

1. Hükümet

78. Hükümet, ikinci başvuranın kendisine sunulan iç hukuk yollarını tüketmediğini ileri sürmüştür. Hükümet, 6216 sayılı Kanun'da öngörülen usul kurallarına atıfta bulunarak (bk. yukarıda 32. paragraf), ikinci başvuranın bireysel başvurusuna ilişkin kabul edilebilirlik şartlarına uymadığını ileri sürmüştür. Bu amaçla, Hükümet, ikinci başvuranın başvuru formunda Yalova Emniyet Müdürlüğündeki tutulma koşullarına ilişkin ifadesinin yalnızca tek bir cümleden ibaret olduğunu ve bu cümlenin şu şekilde olduğunu vurgulamıştır: "K.S., yukarıda [diğer tutulma merkezleri bakımından] belirtildiği üzere, Yalova'ya ilişkin benzer fiziksel koşullardan şikâyet etmektedir." Hükümete göre, ikinci başvuran bu nedenle Anayasa Mahkemesine yaptığı başvuruda, tutulduğu odadaki hangi belirli fiziksel koşulların kötü muamele teşkil ettiğine ilişkin bir açıklama sunmamıştır.

Hükümet ayrıca, ikinci başvuranın tüm yargılama süreci boyunca bir avukat tarafından temsil edildiğini ve bu nedenle iç hukuk kapsamındaki usuli gerekliliklere uymak için gerekli özeni göstermesinin beklendiğini vurgulamıştır. Bu amaçla Hükümet, aynı bireysel başvuru formunda yer alan diğer kişilerin şikâyetlerini ayrıntılı olarak açıkladıklarını ve bunun da Anayasa Mahkemesinin her birinin kendi durumu bakımından ihlal tespitinde bulunmasına yol açtığını belirtmiştir.

79. Hükümet, ek görüşlerinde, başvurunun diğer kişilerle birlikte yapılmasına ilişkin kararın yalnızca ikinci başvurana ait olduğunu ve ikinci başvuranın ayrı bir form aracılığıyla bireysel başvuruda bulunmasını önleyen herhangi bir hukuki veya usuli engelin bulunmadığını ileri sürmüştür.

2. İkinci Başvuran

80. İkinci başvuran, kendi şikâyetleri de dâhil olmak üzere benzer şikâyetlere sahip beş kişinin şikâyetlerini kapsayan ve Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurunun hâlihazırda otuz bir sayfa uzunluğunda olduğunu ileri sürmüştür. İkinci başvuran, Yalova'daki koşullara ilişkin daha kapsamlı bir açıklamaya yer verilmesinin, başvurunun yapılmasını uygulamada imkânsız hâle getireceğini ileri sürmüştür. İkinci başvuran ayrıca, başvuru formunda başka bir tutulma merkezi, yani Kumkapı Geri Gönderme Merkezindeki tutulma koşulları hakkında daha önce ayrıntılı bir açıklamaya yer verildiğini ileri sürmüştür. İkinci başvuran, Yalova Emniyet Müdürlüğündeki koşulların Kumkapı Geri Gönderme Merkezindeki koşullarla benzerliğine açıkça atıfta bulunulduğunu dikkate alarak, yaklaşımının gereksiz tekrarların önüne geçmeyi amaçladığını ileri sürmüştür. Son olarak, ikinci başvuran, Anayasa Mahkemesinin talepte bulunması halinde her türlü ek bilgi veya belgeyi sunacağını ileri sürmüştür.

81. İkinci başvuran ayrıca, 6 Mart ile 14 Mayıs 2014 tarihleri arasında Yalova Emniyet Müdürlüğünde tutulduğu sırada (bk. yukarıda 15-17. paragraflar), fiziksel koşulların yetersiz olduğunu, özellikle çok küçük bir

odaya kapatıldığını, kişisel alandan ve temel uyku malzemelerinden yoksun bırakıldığını ve tutulduğu süre boyunca temiz havaya veya rekreasyon faaliyetlerine erişiminin engellendiğini iddia etmiştir.

B. Mahkemenin Değerlendirmesi

82. Mahkeme, bir başvuranın davasını ilgili mahkemeye sunmasının tek başına Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrasının gereklerine uyulduğu anlamına gelmediğini yinelemektedir; zira mahkemelerin davayı resen inceleyebildiği veya hatta incelemekle yükümlü olduğu hukuk sistemlerinde dahi, başvuranlar daha sonra Mahkeme önünde ileri sürülen bir şikâyeti bu mahkemeler önünde ileri sürme yükümlülüğünden muaf tutulmamaktadır. Dolayısıyla, iç hukuk yollarının gerektiği şekilde tüketilmesi için, Sözleşme'nin ihlal edildiğinin davadaki olaylardan veya başvuranın beyanlarından "açıkça" anlaşılması yeterli değildir. Aksine, başvuranın, daha sonra Mahkemeye sunulan aynı şikâyetin gerçekten de iç hukuk düzeyinde ileri sürüldüğüne dair hiçbir şüphe bırakmayacak şekilde, bu hususta fiilen (açıkça veya özü itibarıyla) şikâyette bulunması gerekmektedir (bk. *Fu Quan, s.r.o./Çek Cumhuriyeti* [BD], no. 24827/14, §§ 171-72, 1 Haziran 2023 ve bu kararda anılan içtihat).

83. Mahkeme, Anayasa Mahkemesine yapılan bireysel başvurunun, geri gönderilmek üzere tutulma koşullarına ilişkin 3. madde kapsamındaki şikâyetler bakımından etkili bir hukuk yolu teşkil edebileceğini kabul etmiştir; bu hukuk yolunun Mahkemeye başvurulmadan önce tüketilmesi gerekmektedir (bk. *Z.K. ve Diğerleri/Türkiye* (k.k.), no. 60831/15, §§ 41-49, 7 Kasım 2017). Ayrıca Mahkeme, söz konusu dönemde Anayasa Mahkemesinin bizzat, tutulma koşullarına ilişkin şikâyetlerin ileri sürülebileceği alt derece mahkemeleri önünde etkili bir hukuk yolunun bulunmadığını vurguladığını gözlemlemektedir. Bu durum nihayetinde, Anayasa Mahkemesinin ikinci başvuran tarafından Adana Kabul ve Barınma

Merkezindeki tutulma koşullarına ilişkin olarak yapılan başvurunun esasını incelemesine ve bu koşullar bakımından ihlal kararı vermesine yol açmıştır (bk. yukarıda 25-26. paragraflar). Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu dönemde bu hukuk yolunun etkililiğini sorgulamak için herhangi bir neden görmemektedir. Bu nedenle, ikinci başvuranın, şikâyetini usulüne uygun şekilde Mahkemeye sunması gerekmiştir. Yukarıda 83. paragrafta yinelenen ilkeler göz önünde bulundurulduğunda, Mahkemenin görevi, ikinci başvuranın Yalova Emniyet Müdürlüğündeki tutulma koşullarına ilişkin şikâyetini ileri sürme şeklinin, bunu özü itibarıyla yeterli şekilde ileri sürerek söz konusu iç hukuk yolunu tüketme yükümlülüğünü yerine getirip getirmediğini belirlemektir.

84. Mahkeme, ikinci başvuranın bu Mahkeme önündeki beyanlarında Yalova Emniyet Müdürlüğündeki tutulma koşullarını açıklamasına karşın (bk. yukarıda 82. paragraf), söz konusu şikâyeti Anayasa Mahkemesi önünde yalnızca yüzeysel bir şekilde, diğer tutulma merkezlerine atıfta bulunarak ve bu koşullara ilişkin özel bir açıklama sunmaksızın ileri sürdüğünü gözlemlemektedir (bk. Hükümetin, yukarıda 79. paragrafta özetlenen ve bu hususta başvuran tarafından itiraz edilmeyen görüşlerinde yer alan söz konusu şikâyete ilişkin açıklama). Bu nedenle Mahkeme, aşağıda belirtilen gerekçelerle, oldukça genel bir ifadenin ulusal mahkemeler önünde şikâyetlerini usulüne uygun olarak ileri sürmek için yeterli görülmesi gerektiğine ilişkin ikinci başvuranın iddialarıyla ikna olmamıştır (bk. yukarıda 81. paragraf).

85. İlk olarak Mahkeme, Hükümetin ileri sürdüğü gibi, ikinci başvuranın şikâyetlerini diğer kişilerle birlikte sunma ve dolayısıyla aynı başvuru formunu kullanma yükümlülüğünün olmadığını kaydetmektedir (bk. yukarıda 80. paragraf). Bu husus, özellikle de ikinci başvuranın ileri sürdüğü üzere, uzun bir başvurudan kaçınmak amacıyla mümkün olduğunca özlü olmaya çalışması halinde daha da önem taşımaktadır. Ayrıca Mahkeme, ikinci başvuranın, Yalova'daki tutulma koşulları hakkında daha ayrıntılı

açıklamalarda bulunmak istemesi halinde kendi bireysel başvuru formuna eklenebilecek olan ek açıklamaları sunma imkânından yararlanmadığını vurgulamaktadır (bk. yukarıda 30. paragraf). Dolayısıyla ikinci başvuran, özellikle bir avukat tarafından temsil edildiği de göz önünde bulundurulduğunda, başvurusunu diğer kişilerle birlikte sunmuş olup olmadığına bakılmaksızın, şikâyetlerini ayrıntılı olarak açıklamak için yeterli imkâna sahip olmuştur. İkinci olarak, ikinci başvuran, Yalova Emniyet Müdürlüğündeki iddia edilen yetersiz koşulların, özellikle Kumkapı Geri Gönderme Merkezi olmak üzere diğer tutulma merkezlerindeki koşullara benzer olduğunu ileri sürse de Mahkeme bu düzeydeki bir açıklamanın belirsiz ve yetersiz olduğu kanaatine varmaktadır. Bunun nedeni, daha ayrıntılı bir açıklama yapılmaksızın, bir Emniyet Müdürlüğündeki koşulların, sınır dışı edilmeyi bekleyen yabancı uyruklu kişiler için özel olarak tasarlanmış yerleşik bir geri gönderme merkezindeki koşullarla nasıl gerçekten karşılaştırılabileceğinin açık olmamasıdır.

86. Mahkeme, yukarıda belirtilen değerlendirmeleri göz önünde bulundurarak, ikinci başvuranın şikâyetinin esasının Anayasa Mahkemesi önünde yeterince ileri sürüldüğüne ikna olmamıştır. Bu nedenle, Hükümetin iç hukuk yollarının tüketilmediğine ilişkin ilk itirazının (bk. yukarıda 79. paragraf) kabul edilmesi gerekmektedir.

87. Dolayısıyla Mahkeme, söz konusu şikâyetin iç hukuk yollarının tüketilmemesi nedeniyle Sözleşme'nin 35. maddesinin 1. fıkrası uyarınca kabul edilemez olduğu ve 35. maddesinin 4. fıkrası uyarınca reddedilmesi gerektiği sonucuna varmaktadır.

III. SÖZLEŞME'NİN 41. MADDESİNİN UYGULANMASI HAKKINDA

88. Sözleşme'nin 41. maddesi aşağıdaki gibidir:

> "Eğer Mahkeme bu Sözleşme veya Protokollerinin ihlal edildiğine karar verirse ve ilgili Yüksek Sözleşmeci Taraf'ın iç hukuku bu ihlalin sonuçlarını ancak kısmen

ortadan kaldırabiliyorsa, Mahkeme, gerektiği takdirde, zarar gören taraf lehine adil bir tazmin verilmesine hükmeder."

A. Tazminat

89. Birinci başvuran, maddi zarar bakımından herhangi bir tazminat talebinde bulunmamıştır. Başvuran, manevi tazminat olarak 35.000 avro talep etmiştir.

91. Hükümet bu taleplere itiraz etmiştir.

92. Mahkeme, birinci başvuranın Sözleşme'nin 3. maddesi ve 5. maddesinin 1. fıkrası kapsamındaki şikâyetlerine ilişkin tespit edilen ihlalleri göz önünde bulundurarak ve hakkaniyete uygun şekilde, birinci başvurana, manevi tazminat olarak, söz konusu miktardan doğabilecek her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 3.900 avro ödenmesine hükmetmiştir.

B. Masraf ve Giderler

90. Birinci başvuran, ikinci başvuran ile birlikte, avukatlık masrafları için 9.322 avro ve Mahkeme önünde gerçekleşen, seyahat giderleri, kırtasiye, fotokopi, tercüme ve posta hizmeti gibi diğer masraf ve giderler için ise 725 avro ödenmesini talep etmiştir. Bu bağlamda birinci başvuran, yasal temsilcisinin saat başına 100 avro ücret üzerinden yetmiş dokuz saat hukuki çalışma yürüttüğünü gösteren bir zaman çizelgesi ile temsilcisiyle imzalanmış bir hukuki hizmet sözleşmesini sunmuştur. Birinci başvuran, kalan masraf ve giderler bakımından ayrıntılı fatura ve fiş sunmuştur.

94. Hükümet, yalnızca fiilen yapılan masrafların geri ödenebileceğini kaydederek, bu taleplere aşırı oldukları gerekçesiyle itiraz etmiştir.

95. Mahkeme, kendisine sunulan belgeleri göz önünde bulundurarak, birinci başvurana yansıtılabilecek her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, masraf ve giderler için 3.500 avro ödenmesinin makul olduğu kanaatine varmaktadır.

BU GEREKÇELERLE, MAHKEME, OY BİRLİĞİYLE,

1. Başvurunun, birinci başvuran tarafından yapıldığı ölçüde kabul edilebilir olduğuna;

2. Başvurunun, ikinci başvuranla ilgili olduğu ölçüde kabul edilemez olduğuna;

3. Birinci başvuranın Adana Kabul ve Barınma Merkezindeki tutulma koşulları nedeniyle 3. maddenin ihlal edildiğine;

4. Birinci başvuranın Sakarya Emniyet Müdürlüğü ile Kocaeli Geri Gönderme Merkezindeki tutulma koşullarına ilişkin olarak, 3. madde kapsamındaki şikâyetin incelenmesine gerek bulunmadığına;

5. Birinci başvuranın tutulma koşulları hakkında şikâyette bulunmak için etkili bir hukuk yolunun bulunmaması nedeniyle, Sözleşme'nin 3. maddesi ile bağlantılı olarak 13. maddesi kapsamındaki şikâyetin incelenmesine gerek bulunmadığına;

6. Birinci başvuranın 14 ile 17 Nisan 2014 ve 25 Temmuz ile 23 Ağustos 2014 tarihleri arasında tutulmasına ilişkin olarak, Sözleşme'nin 5. maddesinin 1. fıkrasının ihlal edildiğine;

7. Birinci başvuranın Sözleşme'nin 5. maddesinin 2, 4 ve 5. fıkraları kapsamındaki şikâyetleri ile 18 Nisan ile 24 Temmuz 2014 tarihleri arasındaki tutulmasına ilişkin olarak, 5. maddenin 1. fıkrası kapsamındaki şikâyetinin incelenmesine gerek bulunmadığına;

8.

   (a) Davalı Devletin birinci başvurana, işbu kararın Sözleşme'nin 44. maddesinin 2. fıkrası uyarınca kesinleşeceği tarihten itibaren üç aylık

bir süre içinde, ödeme tarihinde geçerli olan döviz kuru üzerinden davalı Devletin para birimine çevrilmek üzere, aşağıdaki meblağların ödenmesine:

(i) Ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, manevi tazminat olarak 3.900 avro (üç bin dokuz yüz avro);

(ii) Masraf ve giderler için, birinci başvuran tarafından ödenmesi gereken her türlü vergi tutarı hariç olmak üzere, 3.500 avro (üç bin beş yüz avro);

(b) Yukarıda belirtilen üç aylık sürenin bittiği tarihten itibaren ödeme gününe kadar geçen sürede, yukarıda bahsedilen miktarlara, Avrupa Merkez Bankasının söz konusu dönem için geçerli olan marjinal faiz oranına üç puan eklenmek suretiyle elde edilecek oran üzerinden basit faiz uygulanmasına;

9. Başvuranların adil tazmine ilişkin diğer taleplerin reddedilmesine *karar vermiştir.*

İşbu karar, İngilizce dilinde tanzim edilmiş olup, Mahkeme İç Tüzüğü'nün 77. maddesinin 2 ve 3. fıkraları uyarınca 5 Mayıs 2026 tarihinde yazılı olarak bildirilmiştir.

Andrea Tamietti	Arnfinn Bårdsen
Yazı İşleri Müdürü	Başkan